

„HOZZÁFÉRÉS MEGTAGADVA” – A SZEMÉLYES ADATOK FELHASZNÁLÁSA A DIGITÁLIS KORBAN*

”ACCESS DENIED”– THE USE OF PERSONAL DATA IN THE DIGITAL AGE

Kalocsai Édua Mária**

Absztrakt

Dolgozatom célja az volt, hogy mélyebben megvizsgálja az adat fogalmát és annak jogi státuszát, továbbá választ keressen azokra a kérdésekre, amelyek korunkban az adat birtoklásának, értékének és felhasználásának alapvető dilemmái. Vajon tekinthető-e az adat dolognak? Értelmezhető-e vagyontárgyként, tulajdonként? Kié valójában a felhasználói fiók és a hozzá tartozó adatok? Milyen lehetőségei vannak a digitális birtokvédelemnek? Létezik-e birtok, ha nincs tulajdon? Valóban ingyenes a szolgáltatás, ha cserébe adatokat adunk? Valójában mennyi adatgyűjtés történik a háttérben, és mire kíváncsiak valójában a szolgáltatók? A szabályozást külön jogszabályban érdemes tervezni, vagy a 2013. évi V. törvény (továbbiakban: Ptk.) módosítása elegendő lenne? Merre mutatnak a jogalkotási törekvések? Jelen cikkben elsősorban az adat vagyoni jogi megközelítésével valamint a témában készített empirikus kutatásom elemzésével foglalkozom.

Kulcsszavak: adat, vagyon, felhasználó, szolgáltató, empirikus kutatás, fejlődés, datafikáció

Abstract

The aim of my thesis was to examine the concept of data and its legal status in greater depth, and to seek answers to questions that are fundamental dilemmas of our time regarding the possession, value, and use of data. Can data be considered a thing? Can it be interpreted as an asset or property? Who actually owns the user account and the data associated with it? What are the possibilities for digital property protection? Can there be ownership without property? Is the service really "free" if we give data in exchange? How much data collection takes place in the background, and what are service providers really interested in? Is it worth planning regulation in a separate piece of legislation, or would an amendment to Act V of 2013 (hereinafter: Civil Code) suffice? Where are legislative efforts heading? In this article, I focus primarily on the property law approach to data and the analysis of my empirical research on the subject.

Keywords: data, property, user, service provider, empirical research, development, datafication

1. Bevezetés

A digitális technológia térnyerésével a 21. század meghatározó erőforrásává vált az adat és az információ. Az online térben való aktív jelenlét, a közösségi média, az okoseszközök és a digitális

*A jelen tanulmány a szerző „Hozzáférés megtagadva” – A személyes adatok felhasználása a digitális korban c. TDK dolgozata alapján készült.

** Kalocsai Édua Mária, negyedéves, nappali tagozatos jogász hallgató, Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, kem004em@gmail.com; konzulens: Dr. habil. Juhász Ágnes, egyetemi docens, Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi kar, Civilisztikai Tudományok Intézete, Polgári Jogi Tanszék, agnes.juhasz@uni-miskolc.hu

szolgáltatások mindennaposává válásával egyre égetőbbé vált az adatvédelem kérdésköre, nem csupán technológiai, hanem jogi, etikai és gazdasági értelemben is. Az adatok, különösen a személyes adatok, értéket képviselnek, ugyanakkor a felhasználók gyakran nincsenek tisztában azzal, milyen mértékben szolgáltatják ki magukat a különféle digitális platformokon. Kutatások szerint 2023-ban naponta 328,77 millió terabájtnyi adat keletkezett.¹ A szám nagyságának megértéséhez segítség lehet az, hogy egy terabájt nagyjából 350 000 mobiltelefonnal készült képet jelent, tehát ez olyan, mintha minden nap elkészítenénk körülbelül 115 billió képet. És ez a szám jelenleg folyamatosan nő, a Statista adatbázisa szerint a 2010-2025 között keletkezett adatok száma 8.950 %-kal nő,² de ezek csak becslések, a valós növekedés valószínűleg ennél nagyobb. A digitális adatoknak tulajdonított érték az évek előrehaladtával egyre jobban növekszik, ennek ellenére mindmáig kérdés az, hogy eljuthatunk-e a digitális adatok tulajdonjogi vagy vagyoni szabályozásáig.

2. Az adat és a hozzá kapcsolódó fogalmak ismertetése

Az adat fogalma a *Magyar értelmező kéziszótár* szerint valakinek, valaminek a megismeréséhez, jellemzéséhez hozzásegítő (nyilvántartott) tény, részlet.³ Úgy gondolom, jelen tanulmány esetében specifikusabban kell az adat felé fordulnunk, leginkább a személyes adat felé, és annak fogalmát meghatározni. Így tehát a személyes adat bármely meghatározott, azonosított vagy azonosítható természetes személlyel kapcsolatba hozható adat és az adatból levonható, az érintettre vonatkozó következtetés.⁴

Az európai általános adatvédelmi rendelet (a továbbiakban *GDPR*)⁵ alapján a személyes adat „azonosított vagy azonosítható természetes személyre (érintett) vonatkozó bármely információ. Azonosítható az a természetes személy, aki közvetlen vagy közvetett módon, különösen valamely azonosító – például név, szám, helymeghatározó adat, online azonosító – vagy egy, vagy több tényező alapján azonosítható.”⁶ Összességében tehát meg tudható, hogy a személyes adat mindenképpen személyhez (vagy tárgyhoz, egyéb dologhoz) kötött tény, amely alapján az adott „dolog” beazonosítható.

A digitális lábnyom minden olyan információ, amit valaki az online jelenlétével hagy maga után az interneten. Tágabban értelmezve ez lehet minden olyan adat, amit valamilyen digitális technológia vagy algoritmus rögzített, és összefüggésbe hozható az érintett személlyel.⁷

Mint a legtöbb dolognak, az adatainknak is van egy úgynevezett életciklusa. Az adat életciklus (*data lifecycle*) leírja az adatok útját a keletkezéstől kezdve a felhasználáson, feldolgozáson, tároláson át a végleges megsemmisülésükig. Az életciklus nemcsak technológiai folyamatokat, hanem szabályokat, stratégiai döntéseket, biztonsági protokollokat és emberi döntéseket is magába foglal(hat). Mindezek célja az adat értékének maximalizálása. Ez a dinamikus folyamat folyamatosan alkalmazkodik az adott üzleti igényekhez és piaci tényezőkhöz, a cégeknek egy hatékony adat életciklus-menedzsment létrehozása a célja. Ennek keretében a különböző szervezetek optimalizálják az adatok értékét, csökkentik a költségeket, növelik az adatbiztonságot, biztosítják a jogszabályoknak

¹ FENYVESI Gergely: Hitted volna? Ennyi adat keletkezik egy nap? elérhető: <https://hrpwr.hu/cikk/hitted-volna-ennyi-adat-keletkezik-egy-nap> (letöltés ideje: 2025.10.08.)

² U.o.

³ Magyar értelmező kéziszótár, Akadémiai kiadó, Budapest, 2003., második, átdolgozott kiadás, 5.

⁴ Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság: Adatvédelmi Értelmező Szótár <https://naih.hu/adatvedelmi-szotar> (letöltés ideje: 2025.04.23.)

⁵ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/679 rendelete (2016. április 27.) a természetes személyeknek a személyes adatok kezelése tekintetében történő védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról, valamint a 95/46/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről (általános adatvédelmi rendelet), HL L 119., 2016.5.4., 1–88. o.

⁶ GDPR, 4. cikk 1. pont

⁷ Lexiq online szótár, elérhető: <https://lexiq.hu/digitalis-labnyom> (letöltés ideje: 2025.04.23.)

való megfelelést, javítják a döntéshozatal folyamatát és növelik az operatív hatékonyságot.⁸ Látható, hogy az adat bár már önmagában is valamilyen értéket képvisel, a végső érték eléréséig egy hosszú folyamaton megy keresztül. Ám mindezek megkezdéséhez elsősorban az adat megszerzése szükséges, amire szintén külön rendszereket hoznak létre a vállalatok. Az adatgyűjtés során az automatizált, általában felhőalapú szolgáltatások különböző forrásokból nyerik ki, alakítják át, majd továbbítják a célrendszerbe az adatokat, mindezt biztonságos és szabályozott keretek között. Az adatok tárolására adatbázisokat, adattárházakat, adattavakat hoznak létre, az adatfeldolgozáshoz pedig platformokat és keretrendszereket használnak, ma már gyakran a mesterséges intelligenciát is. Miután még így is kerülhetnek a rendszerbe felesleges, hamis vagy hibás adatok, a vállalatok ebben a lépésben is használnak úgynevezett adatprofilozó és adattisztító eszközöket is.⁹

Az adat felhasználása és megosztása is erre specializálódott rendszereken, adatkatalógusokon és adatpiactereken történik, valamint az API Gatewayekkel, amelyek külső és belső rendszerek közötti megosztást tesznek lehetővé.¹⁰ A vállalatok ergo egy online „piacert” hoztak létre az adatkereskedelem zavartalan működése érdekében. Miután már nem tudják az adatokat tovább értékesíteni, azokat felhőalapon vagy szoftverek segítségével archiválhatják és törölhetik is, a hatályos jogszabályoknak (pl. GDPR) megfelelően.¹¹ Bár a bemutatott életciklus felettébb bonyolult és szigorúan szabályozott, mégis egyre jobban érvényesül a Zero Trust¹² elve, nemcsak a felhasználók és a szervezetek, hanem már a különböző cégek között is.

Az adatok köréből érdemes kiemelni a metaadatot lényegében *adat az adatról*, tehát nem maga az információ, hanem az azt kiegészítő információk összessége, amely kontextusba helyezi és rendszerezi ezeket.¹³ A fogalom a görög „meta” előtagból eredeztethető, ami jelentheti azt, hogy után, mögött, túl, vagy felett. A meta kifejezés utalhat arra, hogy valami egy másik dologról szól, vagy például annak mögöttes jelentését vizsgálja.¹⁴ Jelen esetben ez utóbbi kerül az előtérbe. A fogalom megközelítése egy példán keresztül válhat talán a legegyszerűbbé: ha egy fájlt módosítunk, például átnevezünk, újabb információk fognak hozzá társulni, amelyek a tényleges tartalmának nem részei, de kapcsolódhatnak hozzá, leírhatják azt. A metaadatok tehát abban segíthetik a felhasználókat, hogy megértsék az adat eredetét, szerkezetét vagy éppen célját, és minden más, a felhasználás szempontjából releváns részletet.

Már a fogalmi alapok meghatározásánál is megfigyelhető, hogy az adat nemcsak információ, hanem fontos stratégiai érték és hatalmi tényező az üzleti világban, hiszen az információ tudás, a tudás pedig, ahogy a régi mondás is tartja, hatalom. Ez a folyamat már globális szinten is megfigyelhető, de a kisebb cégek vállalati hierarchiájának alakulását is nagymértékben meghatározza az adatvagyonhoz való hozzáférés.¹⁵ Éppen ezért is nagyon fontos a megfelelő szabályozás, valamint annak vizsgálata, hogy vajon az ügyfelek érdekét szolgálja-e az adat demokratizálásának visszafordíthatatlan folyamata, tehát az, hogy egyre alacsonyabb beosztású, esetleg megfelelő szakképesítéssel vagy tudással nem rendelkező dolgozók is adatkezelőkké válhatnak.¹⁶

⁸ ITSZÓTÁR.HU: Adat életciklus (data lifecycle): a fogalom jelentése és szakaszainak magyarázata elérhető: <https://itszotar.hu/adat-eletciklus-data-lifecycle-a-fogalom-jelentese-es-szakaszainak-magyarezata/> (letöltés ideje: 2025.09.12.)

⁹ Uo.

¹⁰ Uo.

¹¹ Uo.

¹² Jelentése: soha nem szabad megbízni senkiben, sem a hálózaton belül, sem azon kívül.

¹³ ITSZÓTÁR.HU: Metaadat (Metadata): A fogalom definíciója és az adatok leírásának célja elérhető: <https://itszotar.hu/metaadat-metadata-a-fogalom-definicioja-es-az-adatok-leirasanak-celja/> (letöltés ideje: 2025.09.30)

¹⁴ Idegen szavak szótára, Meta jelentése, elérhető: <https://idegen-szavak-szotara.hu/meta-jelent%C3%A9se> (letöltés ideje: 2025.11.02.)

¹⁵ Hiflylabs: Az adat: hatalom. Azért a víz az úr (!?) elérhető: <https://blog.hiflylabs.hu/hu/2016/05/26/az-adat-hatalom-azert-a-viz-az-ur/> (letöltés ideje: 2025.09.21.)

¹⁶ U.o.

3. Fogalmi megfeleltethetőség

A Ptk. szerint a dolog a következőképpen nyer meghatározást: A birtokba vehető testi tárgy tulajdonjog tárgya lehet.¹⁷ A szó szerinti értelmezés alapján tehát az adat nem lehet dolog, mivel nem testi tárgyról beszélünk, jelen dolgozat szempontjából vizsgált adatok ráadásul csak az online térben léteznek, és ott felhőben, vagy szoftvereken vannak tárolva. Viszont, ha azt vizsgáljuk, hogy a felhők és szoftverek egy-egy vállalat tulajdonába tartoznak, és a tárhelyek, a merevlemezek a fizikai világban megfoghatók, testi tárgyak, akkor közvetve a rájuk található adatok is bevonhatók a dologfogalomba. Am ekkor az a probléma merül fel, hogy az adat a vállalathoz kötődik, és nem az egyénhez. Összességében tehát ez egy rossz megközelítés.

Abban az esetben a viszont, ha az adatokat a vagyontárgy fogalmába próbáljuk beilleszteni, talán már nagyobb sikerrel járunk. A vagyontárgy a Ptk. értelmező rendelkezései szerint lehet dolog, jog vagy követelés.¹⁸ A látszólag egyszerűnek tűnő meghatározás azonban több kérdést is felvet. Valóban három különálló kategóriáról beszélünk? Véleményem szerint nem feltétlenül. Ezt azt állítást támasztja alá *Gárdos István* is, aki szerint „közelebről nézve azonban azt látjuk, hogy a meghatározásban szereplő kategóriák – egyfelől a dolog és a jog, másfelől pedig a jog és a követelés – legalább részben átfedik egymást. Úgy tűnik, hogy a három közül a jog a központi kategória, a dolgok csak mint a rájuk vonatkozó jogok tárgyai jönnek számításba, a követelések pedig a jogok egy különös csoportjaként tekinthetők.”¹⁹

Tehát ha vizsgálatunkat arra alapozzuk, hogy az adat inkább jog, mint dolog, akkor a vagyontárgy kategóriájába illeszthető. Az Európai Parlament és Tanács 2018/1725 rendelete²⁰ kimondja, hogy a személyes adatok védelméhez való jog alapjog²¹, viszont ez alapján nem maga az adat tekinthető jogi kategóriának, csak a hozzá kapcsolódó jogosultság. Ráadásul vagyontárgyról csak akkor beszélhetünk, ha az adott dolog, jog vagy követelés a személy vagyonához tartozik. A kérdés tehát továbbra is fennáll: az adat lehet-e dolog vagy a vagyon része, illetve forgalomképes-e?

Úgy gondolom, a tisztán dologfogalom alá történő besorolás a legnehezebb, és talán egyben a leglehetőlenebb feladat. A probléma az, hogy nincs egységes dologfogalom, így az egységes, nemzetközi szabályozás is ellehetetlenül, így a kiindulópont csakis a hazai jogelfogás lehet. E szerint a tulajdonjog alapelveit a dologi jog zárt rendszeréből vezethetjük le, ez pedig a nyilvánosság és az egyediség elve.²² A kontinentális jogrendszer igénye, hogy a jogi folyamatokat előre szabályozzuk, ám ehhez a szabályozáshoz szükséges a dologi jog fogalmának egyszerűsítése, valamint a dologi jogi jogviszonyok nyilvánosságának feltétele. Ingó dolog esetén a birtoklás lesz ennek a publicitásnak az eszköze, de kell az a feltétel is, hogy a harmadik feleknek fel kell ismernie, hogy valakinek kizárólagos jogai állnak fenn egy dolog fölött.²³ Bár Parti Tamás tanulmányában²⁴ arra a következtetésre jutott, hogy nincs akadálya az adatok dologfogalom alá való bevonásának, én úgy gondolom, hogy a vagyoni szabályozás, és a vagyontárgy fogalom alá bevonás sokkal logikusabb és

¹⁷ Ptk. 5:14. § (1)

¹⁸ Ptk. 8:1. §, (1) 5. pont

¹⁹ GÁRDOS István: A vagyontárgy és a vagyon fogalma a PTK-ban, *Gazdaság és Jog*, 2018/11., 3-10, elérhető: https://ptk2013.hu/wp-content/uploads/2018/11/GJ201811_3-10_Gardos.pdf (letöltés ideje: 2025.09.30.)

²⁰ Az Európai Parlament és a Tanács 2018. október 23-i (EU) 2018/1725 rendelete a természetes személyeknek a személyes adatok uniós intézmények, szervek, hivatalok és ügynökségek általi kezelése tekintetében való védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról, valamint a 45/2001/EK rendelet és az 1247/2002/EK határozat hatályon kívül helyezéséről, *Az Európai Unió Hivatalos Lapja*, L 295/39, 2018.11.21.

²¹ Európai Parlament és Tanács 2018/1725 rendelete, 1. cikk

²² LENKOVICS Barnabás: A dologi jog vázlata. 7. kiad. ELTE Kiadó, Budapest, 2006, 20.

²³ PARTI Tamás: A digitális adatok tulajdoni adaptációjának lehetőségei, SÁNDOR István – CZIRFUSZ György: Kihívások a magánjog területén a 2020-as évek elején, A Szladits Károly professzor tiszteletére Dunaszerdahelyen 2023. szeptember 21-én tartott konferencia előadásainak szerkesztett változata, 73-101.

²⁴ U.o.

egyszerűbb. A következő részben tehát a (számomra) egyik lehetséges megoldást jelentő vagyoni szabályozással foglalkozom.

4. Az adat mint vagyon

A lehetséges vagyoni szabályozás és az online szolgáltatások és szerződések világa szorosan összefügg, éppen ezért dolgozatomban egy külön fejezetet szenteltem a kötelmi jogi szinallagma vizsgálatának, de mindenképpen szükséges itt is beszélni a szerződések jelentőségéről.

Szeretném felhívni arra a figyelmet, hogy az online világban ingyenes szerződés nincs, hiszen minden, látszólag térítésmentes szolgáltatásért az adatainkkal fizetünk. Ellenben *Andrew Keen* szerint az adatainkért cserébe a szoftverek ingyenes használatát kapjuk.²⁵²⁶ De milyen szép is a magyar nyelv, rögtön kitűnik, hogy mi is ebben a kijelentésben a hiba, az árulkodó szó: cserébe. Tehát mivel az adatainkat adtuk, a szolgáltatás már nem ingyenes. Fontos megjegyezni, hogy természetesen az idézet egy fordítás, de a „cserébe” szóval szöveghű a fordítás, így tehát úgy gondolom megállapításom helytálló.

Fontos megállapítás, hogy nem egy hagyományos piacot vizsgálunk jelenleg, ráadásul a piacon keringő információ része személyes adat, tehát megjelenik a személyesadat-vagyon. Természetesen nem minden esetben az adat jelenti az értéket, hanem az abból levonható információk a jelentősek, ráadásul nem is az adatok tárolására használt adatbázis mérete, hanem a hozzá rendelt elemző rendszerek határozzák meg az értéket.²⁷ Ma már nem a reklámhelyek eladása, hanem a fogyasztók adatainak felhalmozása jelenti a legnagyobb értéket a vállalatok számára, olyannyira, hogy már maguk a cégek is adatgenerálásba kezdtek felhasználóikról.

A datafikáció az adatok tudatos előállítását jelenti²⁸, és ennek a folyamatnak a megjelenésével együtt vált sürgetővé a terület jogi szabályozása. Bár a gazdaság már képes az adatokat kereskedelmi tárgyként kezelni, a jog specifikus szabályrendszere miatt erre képtelen. Pedig a szabályozás szükséges, hiszen az esetlegesen tisztességtelen szerződések alkalmazásával, amelyek az adatszerzést szolgálják, és az ilyen módszereket alkalmazó vállalkozások összefonódásával felborulhat a piaci egyensúly. Néha csak a fogyasztókról gyűjtött információk felhasználásával, elemzésével tudják felvenni a versenyt a kisebb vállalatok a cégóriások ellen.²⁹ Épp ezért a versenyjog már elismeri az adatok piacformáló jelentőségét.³⁰

A datafikáció elterjedésével beindult az adatok globális szintű értékesítése. Az online térben megosztott adatainkból (legyenek ezek képek, gondolatok, személyes adatok) álló adathalmazok és adatképletek mint digitális értékfordozók kerültek a figyelem középpontjába. *Parti Tamás* szerint ezeknek az adatoknak az értéke a különböző digitális technológiáknak köszönhetően pontosan követhető.³¹ Ezzel ellentétben úgy látom, hogy jelenleg az adatok értéke nem egy stabil, pontosan mérhető és ezáltal követhető érték. Kutatások szerint az elenyésző információtartalommal rendelkező generált adatok ára körülbelül 200 Ft volt 2020-ban³², ami azt jelenti, hogy ma kb. 300 Ft-ot érhet.³³ Bár itt tudunk konkrét összeget csatolni az adathoz, a „vagyoni” jelentés mindig az érdekelt felek

²⁵ DUDÁS Gábor – ZAVODNYIK József: A személyes adat, mint ellenszolgáltatás a digitális szolgáltatások nyújtására irányuló szerződésekben, in: Bodzási Balázs (szerk.) *Gazdasági jogi és adójogi tanulmányok*, Budapesti Corvinus Egyetem, 2020, 99–114.

²⁶ Uo.

²⁷ Uo.

²⁸ PARTI Tamás: A digitális adatok tulajdoni adaptációja, a digitális javak vagyoni jogi kölcsönhatásai tükrében, PhD értekezés, Budapest, 2023, 59–63., https://real-phd.mtak.hu/1873/1/Parti_Tamas_Disszertacio_watermark.pdf

²⁹ DUDÁS – ZAVODNYIK: i.m.

³⁰ Uo.

³¹ PARTI: i.m.

³² DUDÁS – ZAVODNYIK: i.m.

³³ <https://kiszamolo.com/inflacio-kalkulator/> (letöltés ideje: 2025.11.21.)

által specifikusan keresett vagy éppen megadott információt tartalmazó adathalmaz értékétől, tehát a benne foglalt jelentéstől függ. Mindennek ellenére egyes jóslatok szerint a személyes adatokon nyugvó szolgáltatások piaci értéke elérheti a háromszázmilliárd eurót, már napjainkban is.³⁴

A 2019/770/EU irányelv (a továbbiakban DCD)³⁵ 2015. évi tervezete még kimondta, hogy adat pénzzel összehasonlítható érték, viszont az elkészült irányelv ezt már nem tartalmazza a preambulumban. Mindezek ellenére a legtöbb tagállam amellet foglalt állást, hogy az adatért kapott szolgáltatással igenis foglalkozni kell.³⁶

Az úgynevezett *Big Data*³⁷ jelenség a jogtudomány területét is érinti. Három fő jellemzője a nagy mennyiségű, a változatos, a gyorsan keletkező és feldolgozható adat. És ezen a ponton értünk el az egyik legfontosabb momentumhoz. *Az adat értéke fordítottan arányos a keletkezés és a feldolgozás között eltelt idővel.* Egyszerűen a friss adatok biztosítják a legnagyobb gazdasági előnyt és információöbbltet. Természetesen az adat értéke nagymértékben függ annak valóságától és valóságtartalmától, hiszen a hamis adatok hiába frissek, számottevő piaci fölényt nem szolgáltatnak.³⁸

Kérdés az, hogy tekinthetünk-e az adatokra mint nyersanyagokra, erőforrásokra? Adataink a piaci szereplők számára már keletkezésükkor is értéket képviselnek, amely érték összefügg a datafikáció során befektetett munkával és a várható potenciális haszonnal.³⁹ Az adat erőforrásként való létének lényege az volna, hogy nem versengő erőforrások, többen is használhatják párhuzamosan, nem fogynak el vagy merülnek ki.

Tehát a fentiek alapján az adat érték, szinte vagyoni érték, valamilyen szinten akár még pénzben is kifejezhető, és a szerződési szabadságnak hála, forgalomképes, ellenszolgáltatásként funkcionál. Jelenleg az adat vagyoni fogalmát csupán ez teszi lehetővé,⁴⁰ de a lényeg az, hogy lehetővé teszi. Így kimondható az, hogy vagyontárgy lehet az adat.

Visszont ha az adat vagyon, aminek az ellenszolgáltatásként adását mi végezzük, miért nincsen tulajdonjogunk? Kérdés, hogy lehetséges vagy érdemes-e bevezetni egyáltalán a tulajdonjogot? Az igazság az, hogy az adatokra vonatkozó kizárólagos jog lehetetlen és nem kívánatos következmény, sőt a tulajdonjogi igazolás is nehéz, mint ahogyan arra a jelen tanulmány is rávilágít. A legfőbb problémát annak a kérdésnek a megválaszolása jelenti, hogy kihez rendeljük a tulajdonjogot: a készülék tulajdonosához, a szerződéses kapcsolatban állóhoz, vagy az adat létrehozóihoz. A tulajdonjog kizárólagosságát biztosítana az adatok sokszorosítása és terjesztése felett is. Ezen felül ráadásul jelenleg nincs bizonyíték arra, hogy szükség lenne kizárólagosságot biztosító jogra, mivel az csak megerősítené a domináns vállalatok piaci erejét, ha az ő javukra történne a szabályozás.⁴¹ Patrik Hummel és szerzőtársai 2020-as összefoglalójukban olyan kutatói aggodalmakat gyűjtöttek össze a témával kapcsolatban, mint a magánszféra elvesztése, az adat értékével kapcsolatos túl magas

³⁴ DUDÁS – ZAVODNYIK: i.m.

³⁵ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/770 irányelve (2019. május 20.) a digitális tartalom szolgáltatására és digitális szolgáltatások nyújtására irányuló szerződések egyes vonatkozásairól, Az Európai Unió Hivatalos Lapja, L 136/1, 2019.5.22.

³⁶ DUDÁS Gábor-ZAVODNYIK József: A személyes adat, mint ellenszolgáltatás a digitális szolgáltatások nyújtására irányuló szerződésekben

³⁷ A Big Data azért “big”, tehát nagy, mert az addig megszokotthoz képest nagyságrendileg nagyobb adatmennyiségről van szó, ami az addig megszokott eszközökkel már feldolgozhatatlannak számít., <https://lexunit.hu/blog/mi-az-a-big-data-es-mire-hasznaljuk/> (letöltés ideje: 2024.04.02)

³⁸ PARTI TAMÁS: A digitális adatok tulajdoni adaptációja, a digitális javak vagyoni jogi kölcsönhatásai tükrében (PhD értekezés), 59-63., PARTI Tamás: Adat – érték – vagyon – tulajdon reláció, *Gazdaság és Jog*, 2022 / 9-10., 54-60. o.

³⁹ U.o.

⁴⁰ FALUDI Gábor: Az adat, mint vagyontárgy in: SÁNDOR István – CZIRFUSZ György (szerk.): Kihívások a magánjog területén a 2020-as évek elején, A Szladits Károly professzor tiszteletére Dunaszerdahelyen 2023. szeptember 21-én tartott konferencia előadásainak szerkesztett változata, Közjegyzői Akadémiai Kiadó, Budapest, 2024, 53-71.

⁴¹ HICKS, Jacqueline: The future of data ownership: An uncommon research agenda, *The Sociological Review*, Volume 71, Issue 3, 2023 május, 544-560., elérhető: <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/00380261221088120> (letöltés ideje: 2025.10.25.)

elvárások vagy az egyén elszigetelődése.⁴² Érdekes érv a tulajdonjog bevezetése ellen, hogy az emberek nemcsak birtokolják az információt, hanem részben abból állnak. Ez szerintem pedig épp azt támasztja alá, hogy szükségesek a tulajdonosi jogosítványok az adataink felett való rendelkezéshez.

Hummelék szerint három álláspont van: az adatok tulajdonjoga összeegyeztethetetlen a joggal; a jog nem egyértelmű, illetve hogy a jog már most is tartalmaz bizonyos tulajdonjogi elemeket. Megoldás lehet az úgynevezett hibrid rendszerek bevezetése,⁴³ amelyek előbb-utóbb egyfajta kvázi tulajdonjogot hoznak létre az adat felett. Ez félúton helyezkedhet el az egyéni és a kollektív jogok között, megfelelő megoldás lehet attól függően, hogy a társadalom mit tart szükségyszerűnek.⁴⁴

Parti Tamás nem tartja kizártnak az adattulajdon intézményének bevezetését. Szerinte az adatok absztrakt, immateriális objektumok. Itt érdemes megfigyelnünk a szóhasználatot, hiszen nem mondja ki, hogy az adat dolog lenne, szimplán csak egy objektum. Jelenleg a nagyvállalatok gyakorol(hat)ják a kvázi tulajdonjogot a birtokukban lévő, illetve az általuk kinyert adatokon. Nem azt kell feltétlenül bizonyítanunk, hogy az adat dolog és tulajdonjog tárgya, hanem azt, hogy ezek nem zárhatók ki.⁴⁵

A jognak választ kell adnia arra, hogy a jogalanyok vagyonát képező, akár birtokba vehető, akár birtokba nem vehető javak közül melyek lehetnek magánjogi forgalom tárgyai. Megválaszolendő kérdés ugyanakkor az is, hogy mely javak lehetnek tulajdonjog tárgyai,⁴⁶ amelynek megállapításához segítséget nyújthat a kötelmi jog is. Ehhez, úgy gondolom, mindenképpen figyelembe kell azt vennünk, hogy a szerződési jog erősen kötődik az aktuális piaci modellhez, így bizonyos helyzetekben a piaci viszonyok működésének megakadályozását vagy korrekcióját szeretnénk, akkor valahogy meg kell nyitnunk a szabályozás egyébként zárt rendszerét, és így muszáj lesz olyan fogalmakat alkalmazni, amit a polgári jog nem ismer, de a piac igen.⁴⁷ Cél mindenképpen a társadalom igényeinek való megfelelés. Kiemelendő megállapítás az, hogy tulajdonjog a tulajdonos számára erőforrások hasznosítási lehetőségét és a szerződési joggal együtt e lehetőség átengedésének szabadságát biztosítja.⁴⁸ Tehát ha az adat erőforrás, márpedig az, akkor arra is lehetne a tulajdonjogot érvényesíteni.

Akkor viszont mi hiányzik a szabályozáshoz? A stabil kiindulópont, amit a jogrendszerben kell keresnünk.⁴⁹ Úgy gondolom, ha visszafele haladunk, ez nem lehet kihívás. Nem is feltétlenül a dolog fogalmából vagy az adat vagyontárgyi helyzetéből kell kiindulnunk a tulajdonjog szükségességének vizsgálata szempontjából, hanem abból az egyszerű társadalmi igényből, hogy tulajdonjogunkat védeni akarjuk. A már bemutatott szabályozások alapján bebizonyosodott, hogy az adatvédelmi szabályozás létezik és van is rá igény. Tehát, ha a védelem megvan, ami hozzátartozik a

⁴² HUMMEL, Patrik – BRAUN, Matthias – DABROCK, Peter: Own data? Ethical reflections on data ownership. 2021, *Philosophy and Technology*, 34, 545–572. elérhető: <https://doi.org/10.1007/s13347-020-00404-9> (letöltés ideje: 2025.10.26.)

⁴³ SMICHOWSKI, Bruno Carpalla: Data as a common in the sharing economy: A general policy proposal. CEPN – Centre d’Economie de l’Université Paris Nord, elérhető: <https://hal.science/hal-01386644> PRAINSACK, Barbara: Logged out: Ownership, exclusion and public value in the digital data and information commons. *Big Data & Society*, 6(1) elérhető: <https://doi.org/10.1177/2053951719829773> MCMAHON, Aisling - BUYX, Alena – PRAINSACK, Barbara: Big Data governance needs more collective responsibility: The role of harm mitigation in the governance of data use in medicine and beyond. *Medical Law Review*, 28(1), 155–182. elérhető: <https://doi.org/10.1093/medlaw/fwz016> (letöltések ideje: 2025.10.26.)

⁴⁴ HUMMEL – BRAUN – DABROCK: i.m.

⁴⁵ PARTI Tamás: A digitális adatok tulajdoni adaptációjának lehetőségei, i.m., 73-101.

⁴⁶ MENYHÁRD Attila: *Dologi Jog*, Eötvös Kiadó, Budapest, 2014, 14-20.

⁴⁷ Uo.

⁴⁸ Uo.

⁴⁹ PARTI Tamás: A digitális adatok tulajdoni adaptációjának lehetőségei, i.m., 73-101.

tulajdonjogi jogosultságokhoz, akkor nem lehet akadálya a legalább hibrid tulajdonjogi szabályozás bevezetésének az adatokkal kapcsolatban.

Ha mégis mindenképpen szükséges lenne a tulajdonjogi szabályozáshoz a dolog kategóriába besorolás, azt közvetett eszközökkel talán megtehetjük. A német polgári jogi kódex (BGB) 90. §-a szerint az uralom alá hajtott anyag minden egyes térben körülhatárolható és a forgalomban önálló egységként elismert darabja dolognak minősül. Viszont akkor egy DVD-re vagy merevlemezre mentett adat lehet közvetve dolog? Úgy gondolom, igen. A BGB-hez tartozó kommentár a német irodalom által sokszor idézett könyvbe foglalt írásművet vagy a DVD-re rögzített filmet hozza példának. Hiába egy különálló dolog, egy tárgy az információ hordozója, magába foglalja azt a dolgot, amit véd a szerzői, illetve a szabadalmi jog.⁵⁰ Ergo, ha ezt a gondolatmenetet folytatjuk, és megfordítjuk, az adatok dologi jellegét elismerhetjük, ha azokat adathordozókra mentik.

Mindezek összességét tekintve az adatok védelmét a tulajdoni szabályozás biztosíthatja. Hiszen adat felhalmozódik nemcsak a céltudatos gyűjtés, hanem a digitális eszközök mindennapi használata során is. Úgy gondolom, hogy abban az esetben azzal a felhalmozott adattal a felhasználónak kell rendelkeznie, ám mivel az a digitális adat tulajdonjog tárgya jelenleg nem lehet, az esetleges rendelkezés jogi tulajdonjogi akadályokba ütközhet. Jelenleg a digitális adat nem lehet dolog, a dolog fogalmi megkötései alapján, így a rendelkezés is ellehetetlenül.⁵¹

Ez a korlátoltság leginkább az öröklés kapcsán merül fel, és ezzel kapcsolatban lehet a legjobban érezni az ilyen irányú szabályozás szükségességét. Adataink leggyakrabban különböző felhasználói fiókokhoz vannak kötve, hiszen lassan minden online szolgáltatás regisztrációköteles. De mi történik ezzel a felhasználói fiókkal a tulajdonos halálát követően? Megtalálható-e az egyensúly a magánszféra védelme, valamint az esetleges örökösök érdekei között?

Mint említettem, a digitális tartalmak nehezen illeszthetők be a Ptk. által meghatározott keretek közé, így a hagyományos öröklési kategóriákba is. Nagy Petra és Török Éva tanulmányában is az adattulajdon bevezetésére található javaslatot.⁵² Így egy tulajdonjogi „kiskapu” nagymértékben megkönnyítené az öröklési jogi szabályozást is. Ezen kívül megfontolandó a felhasználó és a szolgáltató között létrejött kapcsolat szerződéses viszonyként történő értelmezése, ezzel lehetővé téve az örökösök hozzáférését a fiókokhoz anélkül, hogy esetleges személyiségi jogsértést követnének el.⁵³ Így kvázi az örökösök belépnének a szerződésbe az elhunyt helyére, a biztosítási szerződésbe való belépéshez hasonlóan (persze ehhez szükséges lenne az elhunyt előzetes engedélye).

5. Empirikus kutatás elemzése

Annak érdekében, hogy felmérjem a társadalmi igényeket és az adatmegosztás tudatosságát, létrehoztam egy online kérdőívet. A dolgozat lezárásáig a kitöltők száma elérte a 107-et, a kérdőív pedig továbbra is elérhető⁵⁴ annak érdekében, hogy megfelelő számú és arányú kitöltő után reprezentatív legyen.

A tesztet több, mint dupla annyi nő töltötte ki, mint férfi, és mivel a közösségi médiában osztottam meg elsősorban, ez jelentheti azt, hogy a hölgyek aktívabbak az online térben. Az életkor megoszlása nagyjából egységes, még az iskolai végzettség tekintetében a kitöltők mintegy 42%-a

⁵⁰ URBAN, Eric: Recht der Digitalwirtschaft: Datensouveränität und ein Eigentum an Daten? 2019. elérhető: <https://d-nb.info/1215209169/34>

⁵¹ Ptk., 5:14. §

⁵² NAGY PETRA - TÖRÖK ÉVA: Digitális lábnyomunk sorsa halálunk után - a felhasználói fiókok helyzete, Miskolci Jogi Szemle, 2024/1., 159-178. o. <https://doi.org/10.32980/MJSz.2024.1.159>

⁵³ Uo.

⁵⁴ https://docs.google.com/forms/d/1nogMSPc3e8o3pn_AEhU1wthXM9XJNch9ocBk13P9OSE/viewform?pli=1&pli=1&edit_requested=true

középfokú végzettséggel rendelkeznek. A válaszadók több, mint 80%-a használ naponta többször internetes szolgáltatásokat, ezen belül is a legtöbben a messenger-t, a google-t és a facebookot részesítik előnyben. Olyan kitöltő nem volt, aki a felsoroltak közül egyik felületet sem használja.

Vizsgáltam, hogy mennyire ismerik az emberek a személyes adat fogalmát, és a legtöbben (84%) pontosan tudják, mi is az a személyes adat - saját bevallásuk szerint. Olyan nem volt, aki ne találkozott volna a fogalommal.

Arra a kérdésre, hogy el szokták-e olvasni a weboldalak ÁSZF-jeit, mindössze csak a válaszadók 8,4%-a válaszolta azt, hogy mindig, 56,1% néha elolvassa, viszont 35,5% sosem szokta azokat elolvasni.

A válaszadók 63,6%-a szerint az adataink védelme csak részben biztosított az online térben, és 90,7% gondolja úgy, hogy fontos (és nagyon fontos) a digitális adatvédelem jogi szabályozása, és a legtöbben (68,2%) csak részben tartják elegendőnek a jelenlegi szabályozást, és szükségesnek a szigorítást.

Szerencsére a legtöbben az online regisztrációk során csak alapadatokat (név, email cím) osztanak meg, de 56,1% csak részben van tisztában azzal, hogy milyen adatokat is gyűjtenek róla a szolgáltatók. Ezen felül 33,6% nem tudja, de szeretné megtudni ezt az információt. Természetesen erre a problémára megoldás lenne, ha elolvasnák a weboldal, illetve a különböző sütik felugró tájékoztatóját, de talán egy azonnal megjelenő, listaszerű felsorolás a gyűjteni kívánt adatokról hasznosabb lenne a felhasználók számára, ám erre természetesen nincsenek kötelezve a cégek, valamint ez nem is érdekük.⁵⁵

Az aktív felhasználók többsége, 43,9%, hallott a GDPR-ról, de nem tudja mi az, 16,6% pedig még sosem hallott róla, viszont 39,3% pontosan tudja. (Itt megjegyezném, hogy ez a szám nagy valószínűséggel javarészt a joghallgatókat jelenti.). A kitöltők 76,6%-a élt már a GDPR-ban is biztosított jogaival az adatkezeléssel kapcsolatban, ráadásul több alkalommal, ami úgy gondolom, hogy a tudatosságra nevelés szempontjából mindenképp biztató eredmény. De azt gondolom, hogy aggodalomra ad okot, hogy az adatvédelem szerepének növekedése a GDPR hatályba lépése óta a laikusok számára nem szembetűnő. 35,5% részben vett észre változásokat, 33,6% egyértelműen tapasztalja ezeket, viszont 21,5% egyáltalán nem vett észre különbséget.

Rátérve a kérdőív legfontosabb részére, 70,1% úgy gondolja, hogy az adat személyes tulajdon, 28% szerint részben az, és mindössze 1,9% szerint nem tartozik ebbe a kategóriába. Az a kérdés, hogy az adat gazdasági értéket képvisel-e, már megosztóbb volt, 52,3% szerint igen, viszont 41,1% nem tudta megítélni.

A kitöltők 61,7%-a a szolgáltatás típusától függően inkább a pénzzel való fizetést választaná az adatai megadása helyett, ami azért nagyon fontos eredmény, mert jelenleg nincs meg a választási lehetőség, pedig ezek szerint igény lenne rá. A kitöltőknek több mint 50 %-a szavazott arra, hogy fontos lenne (26,2% szerint nagyon fontos lenne), hogy a felhasználók maguk dönthessék el, hogy adatokkal vagy pénzzel fizessenek a szolgáltatásért.

Azzal az állítással, hogy az online térben nincs ingyenes szolgáltatás 26,2% ért teljesen egyet, 63,6% inkább egyetért, 8,4% pedig inkább nem ért egyet. Tehát a társadalom vizsgált szelete nagyjából tisztában van azzal, még ha ez nem is feltétlenül tudatosult bennük teljesen, hogy adataink értéket képviselnek az online piac számára. A legtöbben (59,8%) csak részben értenek egyet azzal, hogy a digitális adat a jövő egyik legfontosabb gazdasági erőforrása.

Elég nagy az egyetértés abban, hogy az adatvédelem kérdése egyszerre jogi és technikai probléma (41,1% inkább egyetért, 56,1% teljes mértékben egyetért), és 66,4% szerint az adatkezelés átláthatóságát jogi úton és technikai fejlesztésekkel is biztosítani kellene.

71% szerint a jövő adatvédelmi szabályozásának azt kellene megcéloznia, hogy a felhasználó több jogot kapjon az adatai felett, viszont 16% nem tudott erre a kérdésre válaszolni. Érdekes

⁵⁵ Hiszen céljuk a lehető legtöbb adat gyűjtése, egy ilyen lista pedig elrettenheti a felhasználókat a gondolkodás nélküli „egyetérték” gombra kattintással.

számomra az az eredmény, hogy 54,2%, ha tehetné, megtagadná az adataihoz való teljes hozzáférést, 34,6% pedig ha lenne, részben élne ezzel a jogával. Ez is bizonyítja, hogy igenis szükség van egy olyan választási opcióra, hogy „hozzáférés megtagadva”.

Összességében tehát az empirikus kutatás azt bizonyítja, hogy társadalmunk tagjait foglalkoztatja az adatvédelem kérdésköre, valamint az is kiderült, hogy igény van az átfogóbb védelemre és a tulajdonjogi jogosítványokra is. Ez ma már megkerülhetetlen probléma, mind technikai, mind jogi szempontból. Úgy gondolom, a mérnököknek valamivel könnyebb dolga van az adatvédelemmel kapcsolatban, mint a jogalkotóknak, bár az igazság az, hogy amíg a mérnökök egyik fele tűzfalak létrehozásával és felállításával van elfoglalva, addig a másik felének célja épp ezen falak lerombolása, és az adatainkhoz való hozzáférés a gazdasági versenyfölény érdekében. A jogalkotó pedig, hiába érzi esetleg azt, hogy melyik út lenne a helyes irány, a jogrendszerek szerteágazósága és az egységes, vagy éppen tágan értelmezhető fogalmak hiánya megköti a kezét.

6. Záró gondolatok

Sajnos még mindig nincs egyetértés a digitális adatok területén. Az országok felismerik a szabályozás szükségességét, ám nincs egy egységes, követendő gyakorlat. A szerbek például megalkották saját jogszabályukat, a *Law on Digital Assets*-et⁵⁶, tehát ők a külön szabályozás mellett döntöttek. Olaszországban jelenleg a mesterséges intelligencia által gyűjtött adatok mennyisége és felhasználása foglalkoztatja a jogalkotókat, így a közeljövőben talán ott is várható egy új szabályozás, vagy módosítás.⁵⁷

Bár az Európai Unióban van egy viszonylag egységes szabályozási rendszer, mégis megfigyelhetők eltérések, különbségek. A GDPR közvetlenül alkalmazandó mivolta hiábavaló, hiszen a tagállamok közötti jogalkalmazási és értelmezési különbségek akadályozhatják az egységes végrehajtást. Ezzel együtt az eltérő értelmezések és gyakorlatok jogi bizonytalanságot eredményezhetnek, ami a vállalatok számára, főleg, ha nemzetközi vállalatokról van szó, is nehezíti a szabályozásnak való megfelelést. A jövőben az egységes alkalmazás érdekében szükség lenne a jogalkalmazási gyakorlatok harmonizálására, valamint a legjobban beváltak megosztására a tagállamok között.⁵⁸

Sem az egyes tagállami szabályozások, sem a nagy nemzetközi szabályalkotás nem teremtett eddig kielégítő rendszert, amely alapján meg tudnánk mondani, merre érdemes egyáltalán elindulni egy átfogó szabályozás létrehozása esetén. Jelen pillanatban mintha mindenki várna arra, hogy mit lép a másik fél, be fog-e válni az adott gyakorlat. Mindeközben a digitális világ fejlődik, egyre több és több adatot osztunk meg és generálunk, amik előbb-utóbb a vállalatok kezében végzik. Vajon ha a nagyobb hatalmak, a nemzeti és nemzetközi jogalkotók bizonytalanok a szabályozás területén és nem tudnak vagy mernek lépni az ügyben, akkor az egyén, a felhasználó mit tehet adatai védelmében?

Lehetséges megoldás volna a személyhez kötött, úgynevezett adatfiók létrehozása, amely egy program segítségével kiszámolja, hogy mennyit ér egy-egy adatunk, a szolgáltató pedig meghatározza, hogy mennyit ér a szolgáltatás. Egy szolgáltatás igénybevételekor, mondjuk a szerződéskötésnél előre közölnék, mennyibe kerül a szolgáltatás, és ha valaki nem szeretne pénzzel fizetni, akkor adatokat ajánlhatna fel helyette. A felhasználó ilyenkor kiválaszthatná, melyik adatával szeretne „fizetni”.

⁵⁶ Elérhető: https://www.mfin.gov.rs/upload/media/A21I5r_62d6601427e70.pdf

⁵⁷ Reuters: Italy regulator seeks information from DeepSeek on data protection

⁵⁸ GÜLTEKIN-VÁRKONYI, Gizem: Life after the GDPR: Dreaming of a Uniform Application, Nemzetközi és Regionális tanulmányok, 16. kötet, SZTE Egyetemi kiadványok, 69-83., elérhető: <https://acta.bibl.u-szeged.hu/63863/> (letöltés ideje: 2025.03.27)

Ez a rendszer azonban több problémát is felvet. Egyrészt nem lenne valódi egyenlőség: bizonyos embereknek sokkal több vagy érzékenyebb adatot kellene megadniuk ugyanazért a szolgáltatásért, mint másoknak. Másrészt az adatfiók bevezetése gyakorlatilag megszüntetné a már így is eltűnőben lévő anonimitás lehetőségét.

Az alapjogi akadály esetében megoldás lehetne a részleges tulajdonjog, de csak az egyértelműen hozzánk köthető adatok tekintetében, így inkább egy hibrid szabályozás bevezetése lenne célszerű. A (saját) adatokról történő lemondás engedélyezése nem jelentene problémát, hiszen hiába alapvető jog az adatvédelem, az állampolgárnak lehet érdeke a rendelkezésről való lemondás, hiszen nem az adatai védelméről mond le. De mindenekelőtt egy egységes, a polgári jogba is beilleszthető adatfogalom megalkotására lenne szükség, ami a legtöbb kérdést és problémát megoldaná a szabályozás területén

Szladits Károly szerint a jogrendszerünk zárt, és úgy kell elképzelnünk, mintha eleve fennálló, benne rejlő, de még fel nem fedezett szabályokat is tartalmazna, és mi csak a részben felfedezett természeti törvények és jelenségek összességét ismerjük.⁵⁹ A gondolatmenet alapján reménykedhetünk abban, hogy megvan rá az esély, hogy előbb vagy utóbb válaszokat kapjunk az adatokkal kapcsolatos problémákra, hogy a jogrendszer ezen része egyszer csak „felfedi” önmagát.

⁵⁹ SZLADITS Károly: A magánjogi szabályok alkalmazása. In: Szladits Károly (szerk.): A Magyar Magánjog. I. Általános rész. Személyi jog. Első rész. Budapest, Grill Károly Kiadóvállalata, 1941, 171.